

Aspekti zdravstvene zaštite i dobrobiti pri korištenju životinja za sport i zabavu

Vahl, Ela

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:940999>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Ela Vahl

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Zootehnika

**Aspekti zdravstvene zaštite i dobrobiti pri korištenju životinja
za sport i zabavu**

Završni rad

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Ela Vahl

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Zootehnika

**Aspekti zdravstvene zaštite i dobrobiti pri korištenju životinja
za sport i zabavu**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

- 1.Prof.dr.sc. Boris Antunović, mentor
- 2.Prof.dr.sc. Pero Mijić, predsjednik
- 3.Prof.dr.sc. Mirjana Baban, član
- 4.Prof.dr.sc. Mislav Đidara, zamjenski član

Osijek, 2017.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Preddiplomski sveučilišni studij Zootehnike

Završni rad

Ela Vahl

Aspekti zdravstvene zaštite i dobrobiti pri korištenju životinja za sport i zabavu

Sažetak: Zoološki vrtovi imaju pozitivne strane, ali i mnogo negativnih. Uz pomoć raznih organizacija i udruga spasili su neke životinjske vrste od izumiranja i još uvijek se bore za opstanak ugroženih vrsta. Međutim nisu svi zoološki vrtovi zabrinuti za opstanak i dobrobit životinja. Nekima od njih je samo bitna novčana zarada, dok su drugi zapušteni zbog različitih razloga.

Cirkuske predstave sa životinjama bi trebale biti samo ružan dio prošlosti, ali su nažalost još uvijek aktivni. Vjerojatno zbog neinformiranosti ljudi koji posjećuju cirkuse, a možda te ljude nije ni briga što se događa kada se šarena svijetla pozornice ugase.

Životinje možemo vidjeti na velikim i malim ekranima. Zadnjih par desetljeća udruge za zaštitu životinja uspjele su se izboriti zakone vezane za dobrobit životinja koje se koriste u filmskoj industriji, ali to ne sprječava slučajne nezgode koje mogu uzrokovati uginuće životinje iza kamera.

Svaka kultura ima svoju tradiciju, neke od tih tradicija uključuju životinje koje pate samo da bi ljudi uživali u nekom tradicionalnom slavlju. Ipak, kod nas ima jedna lijepa tradicija koja poštuje životinje kao dio te tradicije, a to je Sinjska alka.

Konje kao u različitim tradicijama možemo pronaći i u sportovima. U većini slučajeva ti konji pate i kada im „istekne rok trajanja“ budu zapostavljeni ili ubijeni.

Ključne riječi: Dobrobit životinja, divlje životinje, sport, zabava, konj, bik, utrke, zoološki vrtovi, tradicija

Rad sadrži: 29 stranica, 11 slika, 1 tablicu, 4 literaturna navoda

Jezik izvorni: Hrvatski

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, V. Preloga 1

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agriculture in Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Zootechnique

Final work

Ela Vahl

Aspects of health care and welfare in the use of animals for sport and entertainment

Summary: Zoos have positive sides and much more negative ones. With the help of many organization and associations, they saved some animal species from extinction and are still fighting for survival of endangered species. However not all zoological gardens concerned for the survival and animal welfare. Some of them are only interested in money they earn while others are neglected for various reasons.

Circus performances with animals should be only the ugly part of past, but unfortunately they are still active, probably because people that visit them either have lack of information or they simply don't care what happens when the colourful stage lights go off.

We can see animals on big or small screens. For the last couple of decades, associations for animal welfare have succeeded in introduction of animal welfare law that are used in film industry but this does not prevent accidental accidents which can cause animal to die behind the camera.

Every culture has their own tradition, some of that tradition include animals that suffer only so that some people would enjoy in some traditional celebration. Still we have a beautiful tradition that honours animals as a part of the tradition and that tradition is called Sinjska alka.

Horses that are used in various traditions can be also found in sports. In most of the cases that horses suffer and when their „expiration date expires“ they are neglected or killed.

Key words: Animal welfare, wild animals, sport, entertainment, horse, bull, race, zoo, tradition

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Zoološki vrtovi.....	2
2.1. Programi i udruženja.....	2
2.2. Negativne strane zooloških vrtova.....	5
2.3. Poboljšanje uvjeta za životinje u zoološkim vrtovima.....	7
2.4. Druge vrste zooloških vrtova.....	9
2.4.1. Zoološki otvorenog tipa.....	9
2.4.2. Javni akvariji.....	9
2.4.3. Zoološki vrtovi uz cestu, tematski parkovi i zoološki za djecu.....	9
3. Ostali oblici zabave koje uključuju životinje.....	11
3.1. Cirkusi.....	11
3.2. Životinje na ekranima.....	13
4. Tradicija i dobrobit.....	16
4.1. Bikovi kao žrtve tradicije.....	16
4.1.1. Borbe bikova.....	16
4.1.2. Rodeo.....	18
4.1.3. Paljene vatre na rogovima bika.....	18
4.2. Sinjska Alka.....	19
5. Konjički sportovi.....	21
6. Zaključak.....	25
7. Popis literature.....	26

1. UVOD

Čovjek je kroz dugi niz godina domesticirao razne životinje, a prva poznata domesticirana životinjska vrsta je pas. Domesticiran je u Europi oko 15 000 godina pr. Kr., najvjerojatnije zbog zajedništva u lovu. Također je kroz povijest domesticirao je i druge životinje kao što su goveda, konji, ovce, koze i mnoge druge životinje zbog svoje koristi. Mnogi vjeruju da današnje mačke još uvijek nisu u potpunosti domesticirane zbog svoje divlje prirode.

Čovjek živi u suživotu sa životinjama već tisućama godina. Neke životinje su kroz povijest i danas dominantnije od drugih vezano za neko određeno geografsko područje, npr. deve u Africi i slonovi u Aziji. To nam govori o različitim potrebama čovjeka za nekom specifičnom životinjom. Svugdje u svijetu su se životinje koristile za vuču na poljima ili kao sredstvo prijevoza. Međutim, u današnje vrijeme tehnologija je jako napredovala i čovjek više nema toliku potrebu za životinjama kao nekada, ali životinje su i dalje s nama, čak i neke vrste koje nisu domesticirane.

Zašto danas ljudi imaju potrebu za nekim životinjama i kako ih tretiraju? U većini slučajeva nemamo potrebu, nego je to čista ljudska pohlepa. Životinjama se oduzima njihovo pravo na njihove prirodne potrebe i maltretira ih se, a sve zbog materijalne zarade. Mnogi ljudi nisu svjesni što se događa sa životinjama kada oni ne gledaju, te nisu svjesni koliko zapravo pridonose patnji životinja.

U ovom radu objasniti ću neke vrste zabave i sporta u kojima se koriste životinje koje su nekada čovjeku bile prijeko potrebne ili veliki neprijatelji. Glavni fokus će biti što se tiče zabave zoološki vrtovi, koji imaju pozitivnih i mnogo negativnih strana. Također, to je najpoznatiji oblik zabave za ljude koji uključuje životinje. S obzirom na sportove koji uključuju životinje, fokusirat ću se na konjičke utrke, jer su utrke konja najpoznatiji i najčešći sport gdje se ove životinje koriste.

Biti će riječ i o tradicijama koje se još događaju i jesu li one ikako opravdavajuće ili nisu.

2. ZOOLOŠKI VRTOVI

Po svuda u svijetu se nalaze zoološki vrtovi sa mnogo vrsta gmazova, sisavaca, riba, kukaca, ptica i mnogih drugih vrsta životinja. Neki zoološki vrtovi drže i razmnožavaju životinje kako bi ih reintroducirali u njihovo prirodno stanište. Neke od europskih vrsta koje su reintroducirane su europski dabar (lat. *Castor fiber*) i bjelonokta vjetruša (lat. *Falco neumanni*). Snježni leopard (lat. *Unica unica*) na području središnje Azije je opstao zahvaljujući razmnožavanju u zatočeništvu.

2.1. Programi i udruženja

Postoje mnoge udruge, programi i udruženja koja se bave dobrobiti, reintrodukcijom i razmjenom životinja iz zooloških vrtova. Zagrebački i Osječki zoološki vrtovi su u Hrvatskoj najpoznatiji i po mnogima najbolji i najljepši. Oni također sudjeluju u nekima od postojećih programa i udruženja.

Europski program za uzgoj ugroženih vrsta (European Endangered Species Program - EEP) je najintenzivniji oblik upravljanja populacijama za vrste koje drže zoološki vrtovi i akvariji su članovi EEP-a. Zagrebački zoološki vrt trenutno sudjeluje u ovom programu sa jedanaest vrsta sisavaca, pet vrsta ptica i dvije vrste gmazova. Na ovaj program u zagrebačkom zoološkom vrtu vodi se i rodoslovna knjiga (ESB) određenih vrsta u kojoj trenutno sudjeluje dvadeset i osam vrsta životinja. Za svaku vrstu koja se nalazi u EEP-u postoji koordinator kojem pomaže odbor stručnjaka za određenu vrstu životinje. Koordinator skuplja informacije o svim jedinkama određene vrste, izrađuje demografske i genetičke analize, izdaje rodoslovnu knjigu, određuje koje će se jedinke razmnožavati, odobrava razmjenu životinja između zooloških vrtova i izrađuje plan za ubuduće upravljanje.

Međunarodna unija za zaštitu prirode (International Union for Conservation of Nature – IUCN) je najstarija globalna mreža za zaštitu okoliša. IUCN nadzire ugroženost životinjskih i biljnih vrsta u prirodi i rezultate svojih i drugih istraživanja objavljuje na crvenoj listi ugroženih vrsta. Životinje su svrstane u osam kategorija s obzirom na opasnost od izumiranja (Tablica 1.)

Tablica 1. Kategorije crvene liste (Izvor: <http://www.dzrp.hr/vrste/crveni-popis-biljaka-i-zivotinja-rh/crveni-popis-biljaka-i-zivotinja-republike-hrvatske-146.html>)

EX – Izumrla	Vrste koje su bez ikakve dvojbe izumrle. Ukoliko se kroz intenzivna istraživanja na prikladnim staništima, u prikladnom vremenskom razdoblju ne pronađe jedinka neke vrste, ona se može smatrati izumrlom.
EW - Izumrla u prirodi	Vrste koje opstaju samo u uzgoju, zatočeništvu ili u naturaliziranim populacijama izvan prvotnog areala rasprostranjenosti. Kao i kod prijašnje kategorije, svojta se može smatrati izumrlom u prirodi ukoliko se kroz intenzivna istraživanja na prikladnim staništima, u prikladnom vremenskom razdoblju u prirodi ne pronađe jedinka dotične svojte.
RE - Regionalno izumrla	Vrste izumrle na području koje je obuhvaćeno crvenim popisom ili crvenom knjigom. Kao i kod ostalih „izumrlih“ kategorija, potrebno je provesti opsežna istraživanja da bi se svojta mogla proglasiti regionalno izumrlom.
CR - Kritično ugrožene	Vrste kojima prijete izuzetno visoki rizik od izumiranja u prirodi.
EN - Ugrožena	Vrste kojima prijete veoma visoki rizik od izumiranja u prirodi.
VU - Osjetljiva	Vrste kojima prijete visoki rizik od izumiranja u prirodi.
NT - Gotovo ugrožena	Vrste kojima trenutno ne prijete izumiranje, ali bi u bliskoj budućnosti mogle postati ugrožene.
LC - Najmanje zabrinjavajuća	Vrste koje ne pripadaju u niti jednu od navedenih kategorija. U ovu kategoriju pripadaju široko rasprostranjene i brojne svojte.
DD - Nedovoljno poznata	Vrste za koje ne postoji dovoljno podataka o rasprostranjenosti i/ili stanju populacija da bi se izravno ili neizravno procijenio rizik od njenog izumiranja. Ova kategorija nije ustavri kategorija ugroženosti, već ona ukazuje na potrebu prikupljanja novih podataka o dotičnoj svojti da bi se status ugroženosti mogao odrediti.
*NA – Nije prikladna za procjenu	Vrste koje nisu iz nekog razloga prikladne za procjenu na regionalnoj razini, npr. ne radi o divljoj populaciji, vrsta nije unutar svog prirodnog područja rasprostranjenosti, vrsta se u regiji pojavljuje slučajno i neredovito i sl.
*NE - Nije procjenjivana	Vrste kojima nije određivan status ugroženosti.

Europsko udruženje zoooloških vrtova i akvarija (European Association Of Zoos and Aquaria – EAZA) je udruženje koje potiče suradnju između europskih zoooloških vrtova i akvarija u smislu razmjene iskustava i životinja. Osim toga, određuje jedinstvene standarde držanja životinja u zatočeništvu, potiče edukaciju, istraživanja i zaštitu kroz međunarodno koordinirane programe za uzgoj ugroženih vrsta životinja – EEP. Danas ovo udruženje ima više od 300 institucija u 35 zemalja. Jedan lijepi primjer edukacije postavljen je u osječkom zooološkom vrtu (Slika 1.) koji sadrži informacije za posjetitelje o raznim vrstama na više velikih ploča. Na tim pločama nalaze se i pločice sa raznim pitanjima, koje kada se

podignu prikazuju odgovor na postavljeno pitanje, što može i djecu zainteresirati da što više nauče o životinjama.

Slika 1. Ploče za edukaciju posjetitelja u osječkom zoološkom vrtu (Izvor: Autorska fotografija, 2017.)

Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim divljim vrstama flore i faune (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES) je međunarodni sporazum između država. Čiji je cilj osigurati da trgovina divljim biljkama i životinjama i njihovim produktima ne ugrozi njihov opstanak. Hrvatska je postala potpisnicom CITES-a 2000. godine. Prema podacima do sada niti jedna vrsta koja se nalazi na popisu CITES-a nije izumrla.

Ovo su neka od najpoznatijih i najaktivnijih udruženja vezana za životinje u zoološkim vrtovima. Iako oni rade što im je u samom nazivu rečeno i u ovom tekstu opisano, mnoge udruge za zaštitu i dobrobit životinja kao što su u svijetu npr. PETA (eng. People for Ethical Treatment of Animals) i u Hrvatskoj Prijatelji životinja ne vjeruju da se oni stvarno bore za očuvanje životinja i da im je cilj edukacija ljudi, nego vjeruju da je to samo marketinški trik kako bi privukli ljude da posjećuju zoološke vrtove.

Njihove tvrdnje su za neke zoološke vrtove točne, ali trebamo imati na umu da nisu svi zoološki vrtovi na svijetu članovi ovih organizacija i udruga. Možda čak i oni koji jesu članovi ne postupaju sa životinjama po pravilima, ali razlog za to su vjerojatno nedovoljne kontrole određenih zooloških vrtova i u nekim slučajevima okolnosti samih ljudi koji rade u tim zoološkim vrtovima. U daljnjem tekstu ću razmotriti neke tvrdnje ovih udruga.

2.2. Negativne strane zooloških vrtova

Logično je da niti jedan zoološki vrt ne može svojim stanovnicima dati prostor za kretanje koji bi imali u prirodi. U većini zooloških vrtova ne možemo vidjeti prirodno ponašanje određene životinje zbog toga što su životinje pod stresom zbog manjka prostora, previše ljudi je oko njih i u nekim slučajevima su životinje krivo raspoređene, npr. životinje koje žive u čoporu ili krdima su u nekim zoološkim vrtovima izolirane od svoje vrste. Određena razina stresa dovodi do razvitka neprirodnog ponašanja, kao što je hodanje u krug, čupanje i ispadanje perja kod ptica, povećana agresivnost, zvukovi koje životinja inače ne proizvodi u prirodi, griženje samih sebe, neprestano kimanje glavom i još mnogo toga. Neki zoološki vrtovi, kako bi kontrolirali neprirodno ponašanje nekih životinja, daju im antidepresive ili sredstva za smirenje. Čak i životinje koje su rođene u zatočeništvu zadržavaju svoje prirodne instinkte nakon mnogo generacija. Iako one dok su mlade ne pokazuju znakove stresa i depresije, nakon nekog vremena stres će se razviti i kod njih.

Osim stresa što životinje doživljavaju, u nekim zoološkim vrtovima one se i zapostavljaju. Najbolji ili u ovom slučaju najgori primjer je zoološki vrt u gradu Khan Younis koji je bio zahvaćen ratom. Taj zoološki vrt je proglašen najgorim zoološkim vrtom na svijetu, jer je bilo više mrtvih životinja nego živih. Srećom po te preživjele, ali vrlo bolesne i na rubu smrti životinje, došli su veterinari i volonteri iz organizacije „Četiri šape“. Iako, mnogo prije toga veliki broj životinja su ukrali krijumčari i podzemnim tunelima ih odveli u Egipat.

Iako nam se možda čini da se tako što ne događa kod nas, samo se trebamo prisjetiti zoološkog vrta u Splitu koji je zatvoren 2014. godine. U njemu su životinje bile u jako malim prostorima, životinje su bile povrijeđene i bolesne, ništa prirodno u tom zoološkom vrtu se nije moglo naći. Medvjedi su se nalazili u betonskim kavezima širine 4 metra, a vukovi su se međusobno napadali. Iako je ovaj zoološki vrt zatvoren, postoji još jedan blizu nam zoološki vrt, a on se nalazi u Beogradu. U ovom zoološkom vrtu su mnogi posjetitelji imali puno toga za reći o raznim životinjama, a samo neke od tih životinja su polarni medvjed koji živi vani na ljetnim temperaturama (Slika 2.), nilski konj u veoma prljavoj vodi, lav koji je bio bez vode i zaklona na 38°C, usamljena slonica koja godinama sama živi iako su slonovi poznato društvene životinje i još mnogo toga.

Slika 2. Polarni medvijed u beogradskom zoološkom vrtu (Izvor: <http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=13456&name=direktor-beogradskog-zoo-vrta-prostor-u-kojem-medved-zivi-je-star,-ali-odgovara-njegovim-potrebama&tip=vesti>)

Jedan zoološki vrt u Argentini išao je toliko daleko zbog novca, da su drogirali životinje samo kako bi se ljudi mogli s njima slikati. Tom zoološkom vrtu je prijetilo zatvaranje, iako nisam mogla naći nikakve daljnje informacije što se na kraju dogodilo sa tim zoološkim i životinjama u njemu. Tamošnji zakon zabranjuje direktan kontakt između ljudi i životinja, ali na društvenim mrežama su se pojavljivale slike posjetitelja u direktnom kontaktu sa životinjama što se jasno vidi na slikama (Slika 3.), a to je pobudilo organizacije za zaštitu životinja.

Slika 3. Nadrogirani lav (Izvor: <http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=10904&name=u-ovom-zoo-vrtu-drogiraju-zivotinje-kako-bi-se-ljudi-slikali-sa-njima-foto&tip=vesti>)

Nažalost postoji još mnogo negativnih strana. Jedna od njih je da se mnogo životinja ubije u divljini u procesu hvatanja za zoološki vrt. Neke se životinje ozljede prilikom transporta ili hvatanja, a neke čak i uginu od infekcije. Kada se životinja dovede iz divljine u zatočeništvo, jedna petina dugoživućih životinja preživi samo 20 mjeseci, a sve ostale uginu. To je razlog sve većem hvatanju životinja iz divljine.

Neke životinje koje se rode u zatočeništvu, ako se smatraju viškom za zoološki vrt, prodaju se cirkusima i privatnim kolekcionarima, a neke služe kao lovina za lov bogatim pojedincima. Ugrožene životinje u ovoj praksi nisu iznimka. One životinje kojima se ne može naći utočište ili se ne mogu prodati za lov ubijaju se za hranu.

Početak 2014. godine dogodio se globalni pritisak kada je kopenhaski zoološki vrt ubio zdravu, mladu žirafu Mariusa. Događaj je pokrenuo svjetski raširenu debatu o ubijanju u zoološkim vrtovima i glasnogovornik zoološkog vrta priznao je da se svake godine u europskim zoološkim vrtovima ciljano ubija tisuće zdravih životinja. Mnogi zoološki vrtovi treniraju životinje da izvode trikove kao da su u cirkusu. Izvedbe morskih lavova, ptica i slonova mogu se vidjeti u mnogim britanskim zoološkim vrtovima. Neka treniranja slonova odrađuju se korištenjem električnih štapova. CAPS se potajno ubacio u trenersku sezonu održanu 1998. u zoološkom vrtu Blackpool i snimio trenirane slonove kako podižu svoja stopala i glavu, drže štapove u ustima, a treneri ih udaraju kukama u ramena i glavu. 2010. godine otkriveno je da je slon u safari-parku Woburn ranije treniran korištenjem električne kuke. (Izvor – Web stranica Prijatelji životinja <http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=2591>).

2.3. Poboljšanje uvjeta za životinje u zoološkim vrtovima

Životinjama bi se trebao omogućiti što veći prostor za kretanje, da odgovara njihovim potrebama kao da su u divljini, npr. što više trave za pastu kod goveda, pješčana odnosno zemljana podloga za životinje koje u prirodi puno kopaju. Također im se treba omogućiti zaklon od pogleda posjetitelja ili drugih životinja, zatim odgovarajući klimatski uvjeti, prikladna hrana i po potrebi veterinarska skrb. Kao primjer uzela sam nastambu za merkate (lat. *Suricata suricatta*) u osječkom zoološkom vrtu (Slika 4.)

Slika 4. Nastamba za merkate u osječkom zoološkom vrtu (Izvor: Autorska slika, 2017.)

Ova slika je dobar primjer nastambe za merkate jer ima odgovarajuću površinu, životinje imaju zaklon od ljudskih pogleda, mogu vidjeti što se događa i nije previše skućena, ne moraju biti direktno na suncu ako ne žele i približno je napravljena onom okolišu u kojem oni inače obitavaju, iako možda ima malo više obogaćen prostor nego u divljini. Osim ovog dijela što se vidi na slici, postoji još i unutarnji dio nastambe u kojem im se nalaze hrana i voda, a posjetitelji taj dio mogu vidjeti kroz posebno napravljeni prozor, ali postoji i dio koji posjetitelji ne mogu vidjeti unutra. Također, životinje mogu zemlju kopati, a i već su si napravile svoje tunele kao što to inače u divljini rade.

Ako životinja ima više prostora i mjesta gdje se može skloniti, to će imati bolje psihološko stanje, biti će manje podložna bolestima i možda će moći više iskazati svoje prirodno ponašanje. Životinje koje u prirodi žive samačkim životom se ne bi trebalo držati u skupinama jer bi moglo doći do sukoba. Isto tako, životinje koje žive u skupina ne bi se trebale držati same jer će doći do psihičke depresije. Treba se poštovati hijerarhija određene skupine, npr. kod lavova da bude samo jedan mužjak sa više ženki. U prirodi se kod lavova znaju naći izuzetci gdje su dva lava u skupini sa više ženki, ali uvijek je jedan dominantniji od drugoga, znači to je njihov međusobni dogovor da tako žive, zato nije preporučljivo držati u zatočeništvu dva mužjaka zajedno, jer tada nemaju izbora kako će živjeti i zasigurno će doći do borbe.

2.4. Druge vrste zooloških vrtova

Postoji više vrsta zooloških vrtova, a to su: Zoološki vrtovi otvorenog tipa, javni akvariji, zoološki vrtovi uz cestu, tematski parkovi i zoološki vrtovi za djecu.

2.4.1. Zoološki vrtovi otvorenog tipa

Zoološki vrtovi otvorenog tipa su npr. safari parkovi, "farme lavova". Ovakvi zoološki vrtovi ograđuju životinje ogradama i jarcima, a ne kavezima. Životinje imaju puno više prostora, što za rezultat daje smanjen stres kod životinja i omogućava im izražavanje prirodnog ponašanja. Takvi parkovi omogućuju posjetiteljima prolazak automobilom uz stručnu pratnju.

Razlozi zašto se stvaraju ovakvi zoološki vrtovi otvorenog tipa (Vernon N, Kisling Jr, 2000.) jesu gubitak staništa neke vrste zbog djelovanja čovjeka direktno ili indirektno; promjena klime – jer mnoge biljne vrste zahtijevaju specifičnu klimu, a najčešće su uz biljke vezane i životinje; pesticidi koji se sustavno talože u hranidbenim mrežama i postupno degradiraju genetički materijal jedinki i vrsta; a razlog čak mogu biti i prirodne pojave kao što su poplave, suše, vulkanske erupcije.

Prednosti ovog tipa zoološkog vrta su da osiguravaju određene vrste od izumiranja, veću genetsku raznolikost i posjetitelji mogu vidjeti kako se zapravo životinje ponašaju u svome prirodnom staništu.

2.4.2. Javni akvariji

Ovi tipovi zooloških vrtova imaju životinje isključivo iz vodenih ekosustava. Koncept javnih akvarija može biti da je samo jedan veliki i cjeloviti akvariji ili više manjih i povezanih akvarija. Oni svojom bioraznolikošću simuliraju jedan ekosustav sa svim biljnim i životinjskim vrstama. Ovaj sustav je kompliciran za održavanje jer se mora svakodnevno čistiti, osim ako nema uređen ekosustav koji se sam čisti. Također su potrebne i velike količine hrane, a kod nekih je potrebna i veterinarska njega.

2.4.3. Zoološki vrtovi uz cestu, tematski parkovi i zoološki vrtovi za djecu

Ovim zoološkim vrtovima je profit na prvome mjestu, a dobrobit životinja se zapostavlja. Zoološki vrtovi uz cestu većinom nisu regulirani i nemaju stručne osobe. Životinje se nalaze u malim prostorima i najčešće su životinje izložene mučenju.

Tematski parkovi su najčešće dio velikih zabavnih parkova i drže određene skupine životinja kao npr. dupini (lat. *Tursiops truncatus*) i tuljani (lat. *Phoca vitulina*). Ovdje također briga za dobrobit životinja se ne uzima u obzir koliko se uzima zarada. U tematskim parkovima životinje su natjerane na izvođenje raznih trikova koji nisu prirodni za njih. Poznato je kako neke životinje znaju izvršiti samoubojstvo zbog gubitka partnera, depresije ili izoliranosti, a u dupina je dokumentirano nekoliko slučajeva koji su izvršili samoubojstvo. Najpoznatiji je slučaj ženke dupina Kathy koja je sudjelovala u snimanju TV serije Flipper.

Zoološki vrtovi za djecu većinom imaju domaće životinje, ali i neke divlje koje su dovoljno pripitomljene da ih se može dirati i hraniti. Takvi zoološki vrtovi su prigodni za prigradska naselja da bi se gradska djeca zbližila s domaćim životinjama.

3. OSTALI OBLICI ZABAVE KOJI UKLJUČUJU ŽIVOTINJE

3.1. Cirkusi

Cirkusi su oblik zabave za ljude koji nisu informirani što se događa iza svih tih šarenih svjetala i predstava. Svatko tko ima barem malo suosjećanja i morala kada vidi kako se treniraju životinje za cirkuske predstave, protivi se svim cirkusima koji uključuju životinje u svoje predstave.

U cirkusima nije bitna nikakva dobrobit i zdravstvena zaštita životinja, nego se cirkusi fokusiraju samo na novčanu dobit. U cirkuskim predstavama ne možemo vidjeti ništa prirodno kod životinja, odnosno sve te trikove koje izvode su neprirodni za njih. Čak ne možemo u većini slučajeva vidjeti u cijelosti prirodni izgled životinje, jer većinom ljudi ih "ukrase" raznim tkaninama. To rade, naravno, zbog samog izgleda predstave, a i da bi prekrili ozljede koje su nanijeli životinji tijekom treninga. Jedan primjer nebrige o dobrobiti životinja je cirkus „Monte Karlo“ koji je ostavio 15 deva na periferiji Podgorice u zatvorenim kamionima bez hrane i vode, dok su s ostalim životinjama s kojima su došli, prešli granicu i nikad se nisu vratili.

Kao u slučaju zooloških vrtova, životinje nisu u cirkusu svojom voljom i ne izvode svojom voljom sve te trikove. U pitanju su dugi i bolni treninzi, a kada nije vrijeme treninga ili predstave, životinje žive jadnim životom, zavezane lancima ili su u malim kavezima.

Ranije u ovom tekstu je spomenuto da neki zoološki vrtovi višak svojih životinja prodaju cirkusima, ali životinje nisu uvijek prodane. Neki vlasnici cirkusa idu toliko daleko da krađu životinje koje su već u nečijem vlasništvu.

„Gärtner je bio upleten u aferu brijunskih slonova 2000. godine. Tada je Anton Gärtner, koji se predstavio kao autoprijevoznik-trgovac slonovima, mučio i maltretirao slonove Sonyja i Lanku, koje je 'kupio' od nacionalnog parka Brijuni, te je odbio postupiti po zakonu usprkos naređenju veterinarske inspekcije. On je tada jednog slona držao vezanoga lancima u prikolici kamiona, a slon nije mogao niti ležati niti sjediti te nije dobivao hranu niti vodu. Slonica, koja je odvojena od slona, pokušavala je samoozljeđivanje udaranjem glavom o željezne stupove i odbijanjem hrane. Novinari i predstavnici asocijacije Osječki Zeleni, udruga Život, Savez Austrijanaca i Nijemaca RH iz Osijeka, Udruga Capica iz Rijeke i Lunjo i Maza iz Lovrana te Komitet za ljudska prava iz

Poreča pokrenuli su akciju za spas slonova, što im je u konačnici uspjelo. Kada su 8. kolovoza 2000. posjetili slonove ostali su šokirani: 'U dva odvojena boksa smješteni su Lanka i Sony, u polumračnom i vlažnom prostoru, na golom betonu, bez hrane i vode. Na naše traženje da ih se odmah otvori i pusti, rečeno nam je da su opasni i agresivni. Neistina! Izmučeni slonovi mirno su okretali glave prema nama, a kada je Sony okrenuo desnu stranu svi su ostali šokirani! Desno uho ima ranu od oko 60 cm, iznad i oko desnog oka rana je i podljev krvi oko 20 cm. Na više mjesta po glavi tragovi su udaraca, posebno dva velika na čelu. Rana na desnoj nozi... krvave oči bolnog pogleda...'; 'Uspjeli smo dobiti kopije kupoprodajnih ugovora za slonove, različitih odluka s različitim svotama novca i godinama starosti slonova. Sve sami falsifikati. Pretučeni, maltretirani tijekom cijelog srpnja, izranjavani mužjak Sony bio je već utovaren u kamion trgovca Antona Gärtner, čije namjere sa slonovima nikada nisu do kraja razjašnjene - od varijante odvoza u klaonicu, do cirkuskog šatora.'. Prekršajni sud u Puli kaznio je Antona Gärtnera novčanom kaznom od 19 000 kuna zbog zlostavljanja slona i nepridržavanja hrvatskih zakona o zaštiti životinja.“
Izvor teksta – Prijatelji životinja (<http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=340>)

Što se tiče zakona, u Hrvatskoj su neki gradovi u potpunosti zabranili cirkuse sa životinjama, a to su: Mursko Središće, Varaždin, Donji Miholjac, Rovinj, Velika Gorica, Split, Delnice, Gospić, Kraljevica, Čakovec, Prelog, Ploče, Požega, Ozalj, Bjelovar, Klanjec, Zabok, Novi Marof, Nin, Varaždinske Toplice, Dugo Selo, Križevci, Lepoglava, Vukovar, Novigrad, Sisak, Karlovac, Senj, Dubrovnik, Mali Lošinj, Samobor i Ludbreg.

U Velikoj Britaniji je preko 200 općinskih vlasti zabranilo cirkuske nastupe sa životinjama, ali neka vijeća su odlučila dozvoliti cirkuse koji imaju samo domaće životinje. U Australiji su vijeća mnogih gradova izglasala zabranu nastupa divljih životinja u cirkusima. U SAD-u Vijeće Columbusa, Ohio zabranilo je predstave sa životinjama poput hrvajućih medvjeda, klokana koji boksaju i ronećih mula, primoranih da s velike visine skaču u bazene. U Italiji, općinske vlasti Venecije u potpunosti su zabranile korištenje životinja u predstavama. Cirkusi s divljim životinjama u cijeloj zemlji su zabranjeni u Austiji, Belgiji, Costa Rici i Singapuru, a neke točke s divljim životinjama su zabranjene u Indiji, Finskoj, Švedskoj i Danskoj.

Ovaj popis se možda ne čini velikim u odnosu koliko država i gradova postoji u svijetu, ali i ovaj popis nam nešto govori. Govori o napretku udruga i o pobuđenoj svijesti

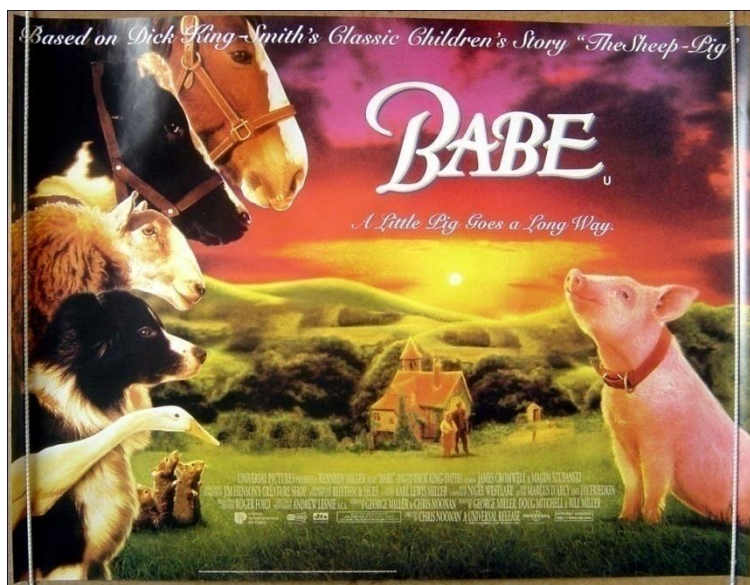
građana tih područja. Iako još velika većina država i gradova zakonom dopušta cirkuse sa životinjama, sve više je ljudi koji odbijaju prisustvovati tim predstavama.

Iako mnogo gradova i država zakonom odobrava domaće životinje u cirkusima, one nisu oslobođene patnje, kao ni divlje životinje. Treneri golubove šutaju nogama kao loptu, konje udaraju po licu, nogama i gdje god da stignu, pse, mačke i sve ostale životinje drže u ne primjerenim kavezima i još mnogo toga. Sve životinje osjećaju bol i patnju, bez obzira bile one divlje ili domaće.

Inače, u svakom radu se treba napisati nešto pozitivno na temu o kojoj se raspravlja, ali u slučaju cirkusa ja osobno ne vidim ništa pozitivno, a nisam ni našla niti jedan pozitivan tekst na ovu temu. Čak i da postoji nešto pozitivno, ne može se mjeriti sa okrutnošću koja se događaju prije i nakon što se svjetla cirkusa upale za posjetitelje.

3.2. Životinje na ekranima

Svi smo sigurno vidjeli neke filmove ili serije u kojima su kao glavni "glumci" bile životinje. Neki od najpoznatijih filmova su „101 dalmatiner“, „Beethoven“, „Moj prijatelj Willy“, „Prašćić Babe“ (Slika 5.) itd. Neki od tih filmova su imali pozitivan učinak na to kako ljudi doživljavaju životinje, dok su neki samo naškodili životinjama.

Slika 5. Poster filma Prašćić Babe (Izvor: <http://www.pastposters.com/details.php?prodId=3222>)

Tijekom snimanja filmova, neke životinje mogu i nastradati zbog trikova koje moraju izvoditi, ali to se većinom događalo u prošlosti. Danas je filmska industrija puno

osvještenija u vidu dobrobiti životinja. Međutim, zna se dogoditi da životinje nastradaju na snimanju filma ili serije slučajnom nezgodom.

U filmu „Jesse James“ iz 1939. Godine, za scenu kako konj skače sa visoke litice u vodu bile su mu oče zavezane tako da nebi vidio gdje trči, naravno taj skok konj nije preživio. Jedna stvar iz toga filma je ipak bila dobra za životinje u budućim filmovima, odnosno American Humane Association je dobila pravo da bude uključeni u snimanje, tj. tretiranje životinja u Hollywoodu. Zahvaljujući njima, svima nam je poznata rečenica: „Niti jedna životinja nije ozlijeđena u izradi ovog filma“.

Film „Hobbit – Neočekivano putovanje“ nije direktno sudjelovao u ozljeđivanju životinja. Problem je bio u držanju životinja dok nisu bile pred kamerama. Iako se činilo da su životinje sigurne na ranču na kojem su se nalazile, 27 životinja je poginulo iza kamera. Ljudi vjerojatno nisu bili svjesni opasnosti koje prijete životinjama. Konji su ozljeđivali noge na nepravilnim ogradama, psi su napali kokoši, a poni je slomio leđa tako što je pao sa litice.

Ne planirano, film „101 dalmatiner“ je pobudio veliku zainteresiranost za pasminom dalmatiner. Mnogi ljudi su svojoj djeci kupovali dalmatinere, iako nisu prethodno bili informirani o prirodi te pasmine. Ova pasmina zahtjeva dobru disciplinu i treninge, jer su po prirodi vrlo dominantni i tvrdoglavi. Budući da ljudi koji su kupovali dalmatinere, nisu bili informirani nisu ni znali kako pravilno dresirati psa, pa im je nekada slatko štene postalo veliki problem i nisu ga znali kontrolirati. Mnogi psi su postali agresivni kada bi im čovjek nešto naredio bez prethodne dresure, pa su skloništa bila puna napuštenih odraslih dalmatinera, naravno ne svojom krivicom, nego krivicom čovjeka koji nije znao kako pravilno odgojiti psa.

Možda bi pomislili kako animirani filmovi ne mogu ništa loše učiniti životinjama, ali suprotnost je pokazao film „U potrazi za Nedom“. Cilj ovog animiranog filma je bio da djeca shvate kako životinje, u ovom slučaju ribice, ne žele biti zatvorene u akvariju nego slobodno plivati u svom prirodnom staništu. Naravno, djeca nisu to tako shvatila nego su od roditelja tražili da im kupe "Nemu" odnosno „ribu klauna“ (lat. *Amphiprioninae*). To je povećalo izlove i prodaju ove morske vrste, što je financijski dobro za ljude koji se bave takvim poslovima, ali je loše za te ribice.

Jedan od pozitivnih utjecaja za životinje imao je film „Prašćić Babe“ iz 1995. godine. U filmu se nije zahtijevalo ništa neprirodno od životinja, a ono što je bilo neprirodno je napravljeno vizualnim efektima, odnosno kompjuterskom tehnologijom. Film je snimljen po knjizi „The Sheep – Pig“ autora Dick King - Smitha. Kada se film prvi puta prikazivao u Sjedinjenim Američkim Državama, aktivisti za prava životinja su dijelili letke ispred kina sa slikama mučenja pravih svinja. To je mnoge navelo da postanu vegetarijanci i vegani. Glavni glumac filma James Crowell izjavio je: „Kad bi bilo koje dijete shvatilo što je sve uključeno u farmski uzgoj, nikada ne bi ponovno dotaknulo meso. Bio sam toliko dirnut inteligencijom, smislom za šalu i osobnostima životinja s kojima sam radio u filmu 'Prašćić Babe', da sam do kraja filma postao vegetarijanac“.

S današnjom tehnologijom više nemamo potrebe za zloupotrebljavanje životinja, iako se one i danas koriste u filmskoj industriji. Neke od tih životinja treniraju obitelji koje su plaćene za to, a tretiraju ih kao članove obitelji i nakon njihovog nastupa ispred kamera. Poznato je za neke uloge, a većinom su to pseće uloge, da "glumi" više različitih pasa jednog psa, npr. U seriji „Inspektor Rex“ su glumili četiri različita psa. Nažalost, neke životinje nisu te sreće da imaju lijep život za vrijeme i poslije snimanja. U Sjedinjenim Američkim Državama nalazi se kompanija pod nazivom "Birds and Animals Unlimited". Od njih se najviše životinje uzimaju za filmove, iako ne žive u dobrim uvjetima. Neke životinje su bolesne, neke nemaju gdje spavati, osim hladnog betona njihovog kaveza, a kako bi ubili golubove slamaju im vratove. Tamo životinje nemaju nikakve veterinarske njege, a čak i ako se dopusti liječenje životinje, onda je to u kasnom stadiju bolesti.

4. TRADICIJA I DOBROBIT

Svaka kultura ima svoju tradiciju; Nešto što se nama čini odbojnim za neki drugi narod je to normalno. Kao što su se udruge i organizacije borile da se ukine Yulin festival u Kini, tako se mnogi još i danas bore protiv drugih okrutnih tradicija koje još neki ljude ne smatraju moralno lošim. U svijetu postoji mnogo tradicija koje uključuju životinje, spomenut ću dvije; jedna od njih je nama strana i okrutna, dok je druga tradicija naša najpoznatija tradicija koju posjećuju ljudi iz cijelog svijeta.

4.1. Bikovi kao žrtve tradicije

Bikovi su kroz povijest bili jako korisni ljudima, pogotovo u poljoprivredi. Danas su često dio okrutnih tradicija koje nemaju nikakvu korist za životinju, nego samo pridonose financijski njihovim vlasnicima koji ih sa osmjehom na licu nemilosrdno muče i ubijaju. Mnoga udruženja pokušavaju zabraniti ove tradicije.

4.1.1. Borbe bikova

Španjolska je poznata po borbi bikova, ali ne bikova međusobno nego tzv. matadora (što na španjolskom u prijevodu znači "ubojica") protiv bikova. Ova borba nije pravedna, a čak i da je, životinja nema pravo glasa želi li u tome sudjelovati.

Prije borbe bik je onesposobljen da na bilo koji način pobjedi, tj. preživi. Prema izjavama bivših boraca s bikovima, kažu da se bikovi prije borbe do krajnosti iscrpljuju udarcima u bubrege, da tjednima prije borbe moraju oko vrata nositi teške predmete itd.

Sljedeći tekst opisuje kako se ubijaju bikovi u arenama. Ovaj teks u potpunosti može se pronaći na web stranici Prijatelji životinja: „Francuska fondacija Brigitte Bardot, koja se protivi borbama s bikovima, opisuje druge metode kojima se potpuno iscrpljuju bikovi: 'Životinje u arenu uglavnom ulaze slijepo jer ih se drži u potpunom mraku prethodnih 48 sati prije borbe. Ljudi zatim udaraju životinju u glavu vrećama punim pijeska, dugo i divljački kako bi mu (biku) umrtvili sva osjetila.' Još jedna uobičajena praksa je 'brijanje' rogova biku, tako da im se otpili desetak centimetara. Rogovi u bika, kao i mačji brkovi, pomažu životinji da se orijentira, i ovako nagla promjena poremeti biku koordinaciju. Piljenje rogova je protuzakonito, pa povremeno rogove pregledavaju veterinari nakon bitke. Godine 1997., međutim, Konfederacija profesionalnih boraca s bikovima koja uključuje 230 španjolskih matadora, organizirala je štrajk u znak prosvjeda

protiv ovakvih veterinarskih inspekcija. Štrajkači su tvrdili da veterinari 'nemaju dovoljno iskustva' da bi pregledavali bikove. Mnogi međutim, ovo objašnjavaju kao još samo jedan vid korupcije koja je sastavni dio biznisa koji pak donosi više od milijun dolara godišnje svakom profesionalnom matadoru. Godine 1996., Španjolska je utržila 1,4 milijarde dolara od prodaje ulaznica. U klasičnom primjeru, bik ulazi u arenu gdje mu se približavaju ljudi koji ga iscrpljuju i frustriraju tjerajući ga da trči u krug, i zavaravajući ga tako da se zaletava i sudara. Kad se bik izmori i ostane bez zraka, približavaju mu se pikadori. Pikadori su jahači na konjima kojima su zavezane oči, i koji zabadaju koplje biku u leđne i vratne mišiće. Time se biku onemogućava da dignu glavu. Oni zatim nastavljaju vrtiti i zabadati koplje kako bi osigurali da bik izgubi veliku količinu krvi. Tada pješke dolaze banderiljerosi koji nastavljaju zbunjivati i juriti oko bika, istovremeno zabijajući dodatno koplje u životinju. Kada bik potpuno oslabi od gubitka krvi, banderiljerosi tjeraju bika da i dalje trči u krug, sve dok mu se ne zavrti u glavi i ne prestane s gonjenjem. Tada se pojavljuje matador, i nakon što isprovocira nekoliko iscrpljujućih napada od umiruće životinje, pokušava ubiti bika mačem. Obično matador uspijeva samo još više osakatiti životinju, pa se poziva egzekutora koji tada do smrti dotuče iscrpljenu i pokorenu životinju. Oštrica bi trebala biku presjeći leđnu moždinu, ali i to se zna promašiti, što bika ostavlja potpuno svjesnog ali i potpuno paraliziranog dok ga se veže u lance i vuče iz arene.“ Izvor teksta <http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=350>

Iz ovog teksta okrutnost je vrlo jasna, tim ljudima kao i onima iz cirkusa nije bitna dobrobit životinja, nego samo financijska zarada. Najžalosnije je to što mnoge turističke agencije promoviraju ovakve događaje kao dio kulture. Da, to je dio kulture, ali svaka normalna osoba bi se toga sramila, a ne promovirala takvu okrutnost.

Borbe bikova nisu samo poznate u Španjolskoj, čak i kod nas se održavaju borbe bikova, ali bikova međusobno. To je kod nas nazvano bikijadom. Ove borbe se odvijaju u Dalmatinskoj zagori, dok je porijeklo ovog događaja Bosna i Hercegovina. U BiH su zakonom zabranjene borbe bikova, pa mnogi dolaze sa svojim bikovima u Hrvatsku kako bi sudjelovali u bikijadi. Posjetitelji bikijade ne vide kako se bikovi tretiraju prije borbe. Vlasnici ih često izgledaju i daju im manje vode prije borbe. Neki čak bika napoje rakijom ili im utrljaju sol u gubicu kako bi isprovocirali životinju da bude agresivnija. Rogovi su svim bikovima oštri tako da su rane neizbježne u borbi. Iako u većini slučajeva svi bikovi prežive, oni završe s puno rana na tijelu i neko vrijeme nakon borbe su izbezumljeni i slina im neprestano curi iz usta.

4.1.2. Rodeo

Rodeo je događaj koji je započeo kao izložba tradicionalnog načina života na ranču, ali danas se to pretvorilo u nešto sasvim drugo.

Dok čovjek jaše na konju, hvata malu telad užadima i baca ih na zemlju. Kada je tele na zemlji zavežu mu se i spoje tri noge. Osim toga, na rodeu se odvija jahanje bikova. Cilj je da jahač bika što duže ostane na biku. Bik je isprovociran i pod stresom tijekom jahanja čovjeka na njemu, jer se koristi razno remenje koje povećava njegov stres, pa preplašeni bik trči okolo i pokušava maknuti jahača sa sebe.

4.1.3. Paljene vatre na rogovima bika

Španjolska nas nastavlja užasavati još jednom okrutnom tradicijom, a to je paljenje vatre na rogovima mladih bikova (Slika 6.). Ovaj događaj se odvija u pokrajini Soria, blizu Madrida.

Slika 6. Bik s vatrom na rogovima (Izvor: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2232031/Toro-Jubilo-The-grotesque-Spanish-bull-burning-festival-animal-rights-campaigners-want-banned.html>)

Bika se uvede u ring u kojem se nalazi vatra na više mjesta i stavlja mu se remenjem na rogove drvena daska ili veći komad drveta koji je prethodno umočen u zapaljive kemikalije, te se zapali vatra njemu točno iznad glave. Biku žar pada po glavi, smeta mu dim, tamošnja publika mu izaziva stres svojim povcima i kao dodatak maltretiranju "hrabri" ljudi ga provociraju da bi on još više trčao po ringu. Nakon gotovo 45 minuta bik je izmoren, ostaje bez zraka i ne može više trčati. Zatim ga ljudi odvuku iz ringa da bi ga zaklali i poslužili dio mesa svakome tko je sudjelovao u njegovom mučenju.

4.2. Sinjska alka

Nisu sve tradicije loše za životinje, primjer je Sinjska alka. To je jedinstvena tradicija grada Sinja koja se svake godine tamo odvija, a do sada se trčala četiri puta izvan Sinja; U Splitu 1832. godine, u Beogradu 1922. godine, u Zagrebu 1946. Godine i u Vukovaru 2017. godine. Nastala je početkom osamnaestoga stoljeća i jedini je preostatak mnogobrojnih viteških nadmetanja iz doba mletačke Dalmacije.

U Sinjskoj alci se konje poštuje kao i samu tradiciju, pa su tako dobili naziv alkarski konji. Više različitih pasmina mogu spadati pod alkarske konje, a najčešći su arapski konji, engleski punokrvnjaci i lipicanci. Osim njih, stazom trče i pasmine holstein, trakeneri, gidrani, buđoni, čak i polukrvnjaci i križanci. Alkarska ergela pokušava uzgojiti tip konja Alkar. Taj konj bi trebao biti brz, mirnog galopa i temperamenta. Konj kojeg nitko ne jaše je edek (Slika 7.), opremljen je sedlom turskog podrijetla sa srebrom i sedefom umetnutim u drvene dijelove. Na sedlu konja visi sablja ukrašena i okovana srebrom. Edek je pričuvni konj vojvode, iako ga je narodna predaja poistovjetila sa zarobljenim konjem Seraskara Mehemed-paše.

Slika 7. Edek (Izvor: <http://sinjguides.net/hr/300-godina-alke/>)

Za vrijeme Sinjske alke, konji su opremljeni srebrnim ili zlatnim pusatima, oglavićem s pločom i kitama, te ukrašenim uzdama. Sedlo je prekriveno abajom od čohe urešene vezivom, gajtanima, kićankama i srebrnim ukrasima.

Konji u ovoj tradiciji služe za stari viteški turnir u kojemu jahač (alkar) u punom galopu sa oko 3 metra dugačkim kopljem nastoji pogoditi željeznu alku obješenu na konopu preko trkališta. Također, konji sudjeluju u povorci. Prvi konj kojeg vidimo u povorci je edek, dok za njim idu ostali konji sa svojim jahačima.

Alkari su uz ovu tradiciju primjenili i jednu inovaciju, a to su potkove od polimera. Ove potkove su koristili u povorci koja prolazi ulicama s popločenim kamenom koji je vrlo klizak. Te potkove su osigurale stabilniji hod konja i preventivne ozljede konja, jahača i publike. Ovo nije neka velika promjena, ali nam govori kako se i dalje može održavati tradicija i osigurati dobrobit životinje. Osim ovih potkova postoji još inovacija koje se mogu koristiti u radu s konjima, a o njima će biti riječi u sljedećem poglavlju.

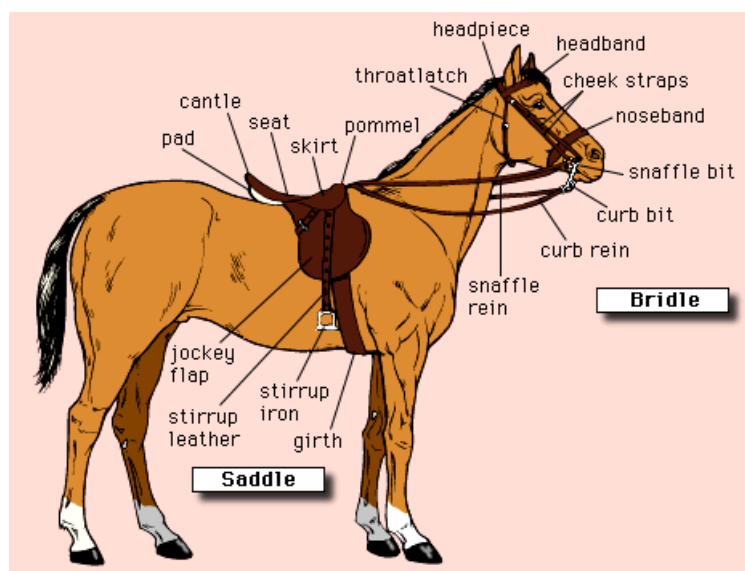
Kada nije vrijeme Sinjske alke, konji nisu zapostavljeni, konstantno se s njima radi, socijalizira i po potrebi pruža veterinarska njega. Za ovu tradiciju konji su blago koje se neće olako tretirati.

5. KONJIČKI SPORTOVI

Konji su po prirodi društvene životinje, odnosno životinje krda. U suživotu su sa čovjekom oko 6000 godina. Konj je služio na poljima, u ratovima, kao prijevozno sredstvo i za vuču kola. Danas se uglavnom koristi za konjičke sportove, iako u nekim dijelovima svijeta, pa čak i kod nas na nekim selima možemo vidjeti konja kako vuče kola.

Konjički sportovi su opće poznati u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Ljudi u ovoj vrsti sporta/zabave većinom zarađuju prodajom konja ili kladenjem. Konjički sportovi uključuju utrke bez zapreka, parade, skokove i galopske utrke sa zaprekama. Polo je također konjički sport kod kojeg se dvije ekipe jahača natječu u postizanju pogodaka.

Kao i u svakom sportu, i u konjičkim sportovima je potrebna oprema; u ovom slučaju i za jahača i za konja. Oprema konja se sastoji od mnogo dijelova i treba ju znati pravilno namjestiti (Slika 8.).

Slika 8: Konjska oprema (Izvor: <http://www.adsere.com/blog/2012/07/buying-secondhand-horse-riding-equipment/>)

Oprema ovisi o tipu konja koji se jaše i o tipu sporta za koji se koristi. Svaki dio opreme nečemu služi i može se naći u više varijanti.

Prema istraživanju veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Sydneyju, ustanovilo se da korištenje prekonosnog remena sprječava normalne kretnje usta konja, kao što su zijevanje, pomicanje jezika i gutanje. U nekim slučajevima rad srca konja popeo bi se od normalnih 34 otkucaja u minuti na 100 otkucaja nakon što mu je stavljen prekonosni remen. „Dresirani konji na Olimpijskim igrama moraju koristiti dvostruke uzde koje dolaze s dva

seta metalnih žvala. Što se prekonosni remen više steže, to žvale više pritišću jezik i imobiliziraju ga. Postoje dokazi kako pritom dolazi do ozljeđivanja mekog tkiva i zuba. Braniti konju normalno ponašanje u ime sporta vrlo je teško moralno obraniti“ izjavio je veterinar i glavni autor istraživanja, prof. Paul McGreevy. Inače, prekonosni remen bi trebao biti zategnut toliko da ostane najmanje jedan prst slobodnog prostora, da bi se konju omogućilo da mu čeljusti ostanu razdvojene unutar zatvorenih usta. Opsežna istraživanja utjecaja žvala na konje napravili su Aleksandar i Lidija Nevzorova. Neki od tih segmenata istraživanja prikazani su u filmu "Enciklopedija konja".

Primjer poboljšanja konjičke opreme su potkove koje se mogu zalijepiti ili zakačiti za kopito. Potkove koje se mogu zalijepiti dizajnirali su John Wright i Jeffery Newnhman. Jedini problem na koji su naišli je taj što po zakonu u Ujedinjenom Kraljevstvu (UK) konje moraju potkivati licencirani profesionalci, tj. vlasnik ne smije sam potkivati konja, što znači da ne smije koristiti ovu vrstu potkova. Međutim, ovu inovaciju su priznali dizajneri iz USA-a pa ove potkove mogu koristiti vlasnici konja u državama gdje ne postoji zakon kao u UK-u. Još jedna zamjena za klasične potkove su „clip-on“ potkove (Slika 9). Te potkove su dizajnirane tako da se zakače na kopito, te ne sadrže materijal koji bi mogao naštetiti životinji.

Slika 9. „Clip-on“ potkove (Izvor: <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-3934098/The-running-shoes-HORSES-Clip-plastic-covers-make-happier-hooves.html>)

Ove navedene potkove su primjer kako bi se oprema za konje trebala i može modernizirati.

Osim što konji pate zbog opreme koja se na njih stavlja, u nekim slučajeva pate i tijekom treninga. Kao primjer je ova izjava koju sam pronašla na web stranici prijatelja životinja: „Radim kao trener u jednom velikom konjičkom centru. Vidjela sam licencirane trenere kako viču na konje, tuku ih i bodu štapovima. Glavu im vezuju u niski položaj, a

prekonosni remen toliko čvrsto stegnu da konj uopće ne može nimalo otvoriti usta. Također se koriste i metodom deprivacije hranom. Kada su u blizini vlasnici konja, ti isti treneri grle i ljube konje i prema njima se odnose kao prema bebama. Ako vlasnik konja slučajno navrati kako bi promatrao sat treninga, trener će ga dočekati izgovorom tipa 'O, baš mi je žao, ali vaš je konj već bio vani. Danas je na treningu bio stvarno odličan.' Ubrzo konj postane hrom ili toliko težak za ophođenje da više nije za jahanje i tako uskoro završi na tržištu mesa.“ - N.N.

Korbači su tipovi bičeva za konje koji se koriste kako bi konja natjerali da trči brže. Nekada jahači konja znaju toliko jako udariti konja da mu stvore otvorene rane. Nakon što su konji dobro istrenirani i nakon što im „istekne rok trajanja“ većina ih završi u klaonicama ili bude do kraja života zapuštena.

Osnovni hodovi konja su korak, kas i galop. Korak je najsporije kretanje konja, a dijelimo ga na prikupljeni, srednji i produženi. Ovo je četverotaktni hod, pri kretanju svaka noga ima svoj ritam i čuje se četiri udarca u tlo. Noge se u ovom hodu izmjenjuju dijagonalno – prednja lijeva, zadnja desna, prednja desna, te zadnja lijeva.

Kas dijelimo na normalni, prikupljeni, radni i produženi. Ovo je dvotaktni korak u kojem se noge izmjenjuju po dijagonali tako da se dvije noge uvijek nalaze u zraku. Postoji period kada su sve četiri noge u zraku tokom izmjenjivanja.

Galop je najbrže kretanje konja. Dijeli se na lijevi i desni galop (Slika 10).

Slika 10: Lijevi i desni galop (Izvor: <http://konj.forumotion.net/t13-hodovi-konja>)

Uz ove osnovne prirodne tipove hoda, postoje i neprirodni načini. Oni mogu ukazivati na bolest ili ozljedu. Na nekim izložbama možemo vidjeti neke neprirodne hodove. Najpoznatiji od tih hodova vidi se u Sjedinjenim Američkim Državama kod pasmine Tennessee Walker, a postiže se tako da se konju zglobovi iznad kopita namažu tvarima koje nagrize kožu, što stvara rane, te omotaju taj dio noge gazom i prozirnom folijom i ostave neko vrijeme kako bi te stvari nagrizele kožu još više i učinile ranu još bolnijom. Nakon toga, stavljaju konju lance oko tog djela prednjih nogu što im izaziva još veću bol pri hodu, te zbog toga dižu noge visoko u zrak pri hodu (Slika 11.)

Slika 11: Konj podložen metodi za visok neprirodni hod (Izvor:

<https://www.nwhorsesource.com/usda-proposes-rule-to-end-decades-of-equine-abuse/>)

Konjima se za utrke daju droge, kao što je Lasix (fursemid) i Bute (fenilbutazon) koji umanjuju simptome kao što je krvarenje i bol, ali ne liječe njihove uzroke. Te droge im daju njihovi treneri, pa čak i veterinari. Konji su tako prisiljeni utrkivati se s prijelomima, a da ne dobivaju te lijekove, nebi uopće mogli trčati zbog boli.

6. ZAKLJUČAK

Čovjek iskorištava životinje na sve moguće načine. Umjesto da s vremenom postane osvješteniji o njihovim potrebama i o njihovoj patnji, on smišlja razne načine kako bi sebi prilagodio životinju ne razmišljajući o njihovoj dobrobiti. Zar nije dosta što se životinje ubijaju za hranu? Nekima očito nije.

Razne organizacije i udruge bore se za prava tih životinja, ali novac ipak kod nekih ljudi nadjača moral. Do sada su imali napretka u nekim područjima, kao što je navedeno za filmsku industriju, dok kod konjičkih sportova imaju malu, do gotovo nikakvu ulogu. Ne zato što ne žele pomoći, nego zato što ljudi koji sudjeluju direktno ili indirektno ne žele slušati.

Samo zato što se nešto događa generacijama i pretvorilo se u tradiciju ne znači da je moralno uredu. Niti jedna tradicija, ni brdo novaca nebi trebalo biti ispred dobrobiti bilo kojeg živog bića. Nažalost, kao što se iz ovog teksta moglo vidjeti, mnogi se nebi složili s ovom izjavom.

Moja osobna poruka za udruge i organizacije koje se bore protiv svih grozota koje čovjek nanosi životinjama je da nikada ne odustanu od svog cilja. Sve više ljudi zahvaljujući njima postaje educirano i svjesno svega što se događa kada publika ne gleda. Poruka za one ljude koji se dvoume oko bilo koje teme vezano za životinje je uvijek citat nepoznatog autora koji sam više puta vidjela: „Životinje su tu sa nama, a ne zbog nas.“

7. POPIS LITERATURE

Životinje.rs: Cirkus otišao pre deset meseci, kamile ostale da umiru u kamionu. 9.5.2017.

<http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=14041&name=cirkus-otisao-pre-deset-meseci%2C-kamile-ostale-da-umiru-u-kamionu&tip=vesti>(2.6.2017)

Životinje.rs: Direktor beogradskog zoo vrta: „Prostor u kojem medved živi je star, ali odgovara njegovim potrebama“. 28.7.2016.

<http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=13456&name=direktor-beogradskog-zoo-vrta-prostor-u-kojem-medved-zivi-je-star,-ali-odgovara-njegovim-potrebama&tip=vesti>
(2.6.2017.)

Životinje.rs: Beogradski zoo vrt demantuje da nilski konji žive loše 18.5.2016.

<http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=13326&name=beogradski-zoo-vrt-demantuje-da-nilski-konji-zive-lose&tip=vesti> (2.6.2017.)

Životinje.rs: Najgori zoo vrt na svetu: U njemu je više mrtvih nego živih životinja 15.3.2016.

<http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=12021&name=najgori-zoo-vrt-na-svetu-u-njemu-je-vise-mrtvih-nego-zivih-zivotinja&tip=vesti>

Životinje.rs: Kraj splitske sramote: Zatvoren jedan od najgorih zoo vrtova na svetu 10.11.2014.

<http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=10495>

Životinje.rs: Turisti zgroženi stanjem u beogradskom zoo vrtu 23.11.2015.

<http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=12833&name=turisti-zgrozeni-stanjem-u-beogradskom-zoo-vrtufoto&tip=vesti>

Životinje.rs: U ovom zoo vrtu drogiraju životinje kako bi se ljudi slikali sa njima 19.12.2014.

<http://www.zivotinje.rs/vestiStrana.php?id=10904&name=u-ovom-zoo-vrtu-drogiraju-zivotinje-kako-bi-se-ljudi-slikali-sa-njima-foto&tip=vesti>

Zoološki vrt grada Zagreba: Zaštita

<https://zoo.hr/sadr%C5%BEaj/za%C5%A1tita>

Zoo vrt Osijek: Izjava o misiji

<http://www.zoo-osijek.hr/hr/upoznajte-nas>

Captive Animals' Protection Society (CAPS): 10 facts about zoos 3.3.2010.

<http://www.captiveanimals.org/news/2010/03/10-facts-about-zoos>

Wikipedia: Animal suicide

https://en.wikipedia.org/wiki/Animal_suicide

Wikipedia: Babe (film)

[https://en.wikipedia.org/wiki/Babe_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Babe_(film))

Wikipedia: Konjički sportovi

https://hr.wikipedia.org/wiki/Konji%C4%8Dki_sportovi

People for the Ethical Treatment of Animals (PETA): Inside a Major Animal Supplier to the Film and TV Industries

https://www.youtube.com/watch?v=trL-n1h_Ah4 (10.6.2017.)

Journeyman Pictures: The Cruel Secret Behind Tennessee's Walking Horses (2014.)

<https://www.youtube.com/watch?v=xf9AjHqpnfQ> (10.6.2017.)

WatchMojo.com: Top 10 Movies that Allegedly Harmed Animals 12.1.2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=bvDWYTz6JDg> (10.6.2017.)

Huffpost, Arin Greenwood: What It Means To Say A Dolphin Committed Suicide
13.6.2014.

http://www.huffingtonpost.com/2014/06/13/dolphin-commits-suicide_n_5491513.html

Slobodna Dalmacija, Saša Jadrijević Tomas: Hrvatska teba zabraniti brutalne borbe bikova
8.7.2012.

<http://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanja/clanak/id/172642/hrvatska-treba-zabraniti-brutalne-borbe-bikova>

Slobodna Dalmacija, Toni Paštar: Alkarski konji na Alku će s potkovama iz SAD-a 9.5.2013.

<http://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanja/clanak/id/200827/alkarski-konji-na-alku-ce-s-potkovama-iz-sad-a>

MailOnline: Grotesque Spanish bull-burning festival where baying crowd straps flaming wooden horns to terrified animal. . . in the name of entertainment 13.11.2012.

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2232031/Toro-Jubilo-The-grotesque-Spanish-bull-burning-festival-animal-rights-campaigners-want-banned.html>

MailOnline, Ryan O'Hare: The running shoes for HORSES: Clip – on plastic covers could make for happier hooves

<http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-3934098/The-running-shoes-HORSES-Clip-plastic-covers-make-happier-hooves.html>

MailOnline, Steve Nolan: Crocs for horses: Plastic slip – on hooves that making nailing horseshoes a thing of the past 4.3.2013.

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2287987/Crocs-horses-Plastic-slip-hooves-making-nailing-horseshoes-thing-past.html>

Business insider UK, Leon Siciliano: There's a shock-absorbing horseshoe made from plastic which clips on and off 8.11.2016.

<http://uk.businessinsider.com/megasus-horserunners-shock-absorbing-horseshoes-plastic-removable-2016-11>

Prijatelji životinja: Tko je Gärtner?

<http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=340>

Prijatelji životinja: Prašćić Babe

<http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=1751>

Prijatelji životinja: Borbe s bikovima: Tradicija tragedije

<http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=350>

Prijatelji životinja: Jahačka oprema izaziva konjima patnju i bol

<https://prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=3057>

One Green Planet, Abigail Geer: How Bulls Continue to be Abused in the Name of Tradition 5.2.2014

<http://www.onegreenplanet.org/animalsandnature/how-bulls-continue-to-be-abused-in-the-name-of-tradition/>

Konj.forumotion.net: Hodovi konja 30.11.2008.

<http://konj.forumotion.net/t13-hodovi-konja>

Sažetak

Zoološki vrtovi imaju pozitivne strane, ali i mnogo negativnih. Uz pomoć raznih organizacija i udruga spasili su neke životinjske vrste od izumiranja i još uvijek se bore za opstanak ugroženih vrsta. Međutim nisu svi zoološki vrtovi zabrinuti za opstanak i dobrobit životinja. Nekima od njih je samo bitna novčana zarada, dok su drugi zapušteni zbog različitih razloga.

Cirkuske predstave sa životinjama bi trebale biti samo ružan dio prošlosti, ali su nažalost još uvijek aktivni. Vjerojatno zbog neinformiranosti ljudi koji posjećuju cirkuse, a možda te ljude nije ni briga što se događa kada se šarena svijetla pozornice ugase.

Životinje možemo vidjeti na velikim i malim ekranima. Svima su nam omiljeni likovi priča junaci kao Bettoven, prašćić Babe i inspektor Rex. U prošlosti Hollywooda životinje su patile na snimanjima zbog neodgovarajućih uvijeta ili zbog same okrutnosti i nebrige čovjeka. Zadnjih par desetljeća udruge za zaštitu životinja uspjele su uvesti zakone za dobrobit životinja koje se koriste u filmskoj industriji, ali to ne spriječava slučajne nezgode koje mogu uzrokovati smrt životinje iza kamera.

Svaka kultura ima svoju tradiciju, neke od tih tradicija uključuju životinje koje pate samo da bi ljudi uživali u nekom tradicionalnom slavlju. Ipak kod nas ima jedna lijepa tradicija koja poštuje životinje kao dio te tradicije, a to je Sinjska Alka.

Konje kao u različitim tradicijama možemo pronaći i u sportovima. U većini slučajeva ti konji pate i kada im „istekne rok trajanja“ budu zapostavljeni ili ubijeni.

Ključne riječi: Dobrobit životinja, divlje životinje, sport, zabava, konj, bik, utrke, zoološki vrtovi, tradicija

Summary

Zoo's have positive sides and much more negative ones. With the help of many organization and associations ,they saved some animal species from extinction and are still fighting for survival of endangered species. However not all zoological gardens concerned for the survival and animal welfare. Some of them are only interested in money they earn while others are neglected for various reasons.

Circus performances with animals should be only the ugly part of past but unfortunately they are still active, probably because people that visit them either have lack of information or they simply don't care what happens when the colorful stage lights go off. We can see animals on big or small screens. We all are fond of characters of the story, heroes like Beethoven, Babe and Inspector Rex. In the history of Hollywood animals have suffered while filming because of inadequate conditions or because of animal cruelty or animal neglect.

For the last couple of decades associations for animal welfare have succeeded in introduction of animal welfare law that are used in film industry but this does not prevent accidental accidents which can cause animal to die behind the camera.

Every culture has their own tradition, some of that tradition include animals that suffer only so that some people would enjoy in some traditional celebration still we have a beautiful tradition that honors animals as a part of the tradition and that tradition is called Sinjska Alka.

Horses that are used in various traditions can be also found in sports. In most of the cases that horses suffer and when their 'expiration date expires' they are neglected or killed.

Key words: Animal welfare, wild animals, sport, entertainment, horse, bull, race, zoo, tradition

Prilog

Popis slika

Slika 1. Ploče za edukaciju posjetitelja u osiječkom zoološkom vrtu.....	4
Slika 2. Polarni medvijed u beogradskom zoološkom vrtu.....	6
Slika 3. Nadrogirani lav.....	6
Slika 4. Nastamba za merkate u osiječkom zoološkom vrtu.....	8
Slika 5. Poster filma Prašćić Babe.....	13
Slika 6. Bik s vatrom na rogovima.....	18
Slika 7. Edek.....	19
Slika 8. Konjska oprema.....	21
Slika 9. „Clip-on“ potkove.....	22
Slika 10: Lijevi i desni galop.....	23
Slika 11: Konj podložen metodi za visok neprirodni hod.....	24

Popis tablica

Tablica 1. Kategorije crvene liste.....	3
---	---